

Boris Greiner

OSVOJENA PODRUČJA

volumen 2

Petikat, 2015.

Nadija Mustapić i Toni Meštrović

MINUTA ŠUTNJE

10. - 25. svibnja 2013., Galerija Mali salon, Rijeka

U svojoj autorskoj interpretaciji Nadija Mustapić i Toni Meštrović smisao naslovnog izraza metaforički primjenjuju na brodogradnju, nekad iznimno značajnu granu proizvodnje a danas tešku ranu naše privrede. Bolnu temu obrađuju na primjeru splitskog i riječkog brodogradilišta koja su im, s obzirom na njihovu splitsko-riječku adresu, moglo bi se reći, u prvom slijedstvu, pa se možda osjećaju pomalo i pozvanima da pokušaju umjetnički pojavniti to izgarajuće pitanje.

Izložbu čini jedna složena audio video instalacija koja se sastoji od pet video kanala i osam audio kanala. S tim da su dvije video projekcije u prvoj prostoriji samostalne a tri u drugoj sinhronizirane. Surround zvuk je jedinstven i objedinjuje svih pet video kanala. U tehnološko prezentacijskom smislu takva im je forma i dosada, u pojedinačnom djelovanju, bila karakteristična značajka, a ovom prilikom uspjevaju i relativno bliske autorske senzibilitete uključiti u zajednički kreativni poduhvat. Dokumentarne elemente, što predstavljaju temelj video radova, stilistički prevode i, bez izricanja vidljivih ideoloških opredjeljenja vezanih za razloge moguće propasti, bitne konceptualne dimenzije svog autorskog stava rješavaju upravo galerijskim postavom.

Pa je tako u prvoj prostoriji Malog salona, odmah pri ulazu, na jednom zidu video projekcija posve usporene snimke koja prikazuje svečanost porinuća velikog broda.

Na zidu nasuprot izmjenjuju se video portreti radnika koji su sudjelovali u procesu proizvodnje broda. Svaki portret traje jednu minutu što nedvosmisleno upućuje kako radnici minu-

tom šutnje upućuju posljednji podrav rezultatu svog višegodišnjeg posla. Taj pozdrav *de facto* i jest posljednji jer oni najvjerojatnije taj brod više nikad neće vidjeti. Promatrajući tu situaciju kroz optiku konkretnih okolnosti, nije isključeno da bi to mogao biti i posljednji brod kojem su uputili pozdrav.

Na razini izložbe, dakle, autori nas odmah na početku suočavaju sa završetkom procesa kojeg predstavljaju i tek kad smo odgledali kraj, u drugoj prostoriji očekuje njegov sadržaj. Sadržaj je to, međutim, koji nema razvojnu liniju jer autore ne zanima sukcesivno prikazivanje etapa izgradnje broda nego precizno portretiranje pojedinih dijelova tog složenog posla. Dapače, kamera se koristi poput svojevrsnog povećala nužnog za uvid u detalje, u samu srž svih tih različitih poslova. Formalno, u pitanju je trokanalna video instalacija, projekcione površine se nalaze ispred i sa obje strane pozicije gledatelja i zauzimaju kompletну površinu zidova što omogućuje posve mašnju uronjenost u sadržaj projiciranog i na taj način izjednačava autorski pristup sadržaju sa oblikom percepcije publike.

Imajući neprestano na umu osnovno polazište i značenje konteksta kojem prilaze, autori tmurnim oblacima budućnosti su protstavljuju vizuale koji zahvaljujući precizno postavljenom kadru i najvišim produksijskim standardima slike poprimaju gotovo epske dimenzije. I kao takve dostoјno reprezentiraju grandioznost pothvata o kojemu je riječ. Istodobno, budući se često koristi gro plan, a i riječ je o detaljima proizvodnje, vjerno dočaravaju i doživljaj radnika u poslu kojem je skoro nemoguće vidjeti kraj. A kad se završetak tog posla konačno i dogodi, kako drugačije nego minutom šutnje odati počast uloženom trudu.

Precizna sinhroniziranost tih triju video projekcija upućuje da se i pri snimanju i u montaži itekako vodilo računa o njihovom

finalnom međuodnosu. Prizori proizvodnog procesa s vremena na vrijeme prekidani su snimkama što prikazuju izlazak radnika iz brodogradilišta. Ti izlasci označavaju završetak njihova radnog vremena ali i ponovo prizivaju zlokobnu mogućnost da je to možda njihov posljednji radni dan. Osim toga, uobičajeni prizori ulice gdje se radnici stapaju s ostalim prolaznicima i postaju dio svakodnevnice kao da su suprotstavljeni spektakularnim situacijama iz kojih su netom izašli. Kao da su na svjetlo dana i običnosti izašli iz neizmjerno drastičnijih okolnosti, iz nekakvog unutarnjeg, zatvorenog svijeta gdje samo izabrani imaju pristup, gdje iskre u mlazovima pršte snažnije od vatrometa, a predimenzionirani alati podsjećaju na opasne i žive skulpture i treba i hrabrosti i sposobnosti da se njima ovlada. Pretpostavka jest da je taj veliki i pršteći svijet prepun čudesnih vizualnih atrakcija zapravo utroba budućeg broda, čak znamo i njegove proporcije jer smo vidjeli porinuće, međutim, opkoljeni intenzivnim slikama nalazimo se u njegovoj nutrini, iz prvog reda svjedočimo njegovu nastanku i svakim novim prizorom na radnje kojima ne razumijemo smisao a kamoli posljedicu, raste naše udivljenje pa čak i strahopoštovanje.

“Počeli smo polako naslućivati da gradnja Ajfelova tornja nikad neće biti završena, shvatili smo zašto je inženjer tražio ono gigantsko postolje, one četiri kiklopske željezne šape koje su izgledale apsolutno pretjerane. Dok je svijeta i vijeka Ajfelov toranj će rasti u pravcu neba, nadvisujući oblake, oluje, vrhove Gaurisangara. Dok nam bog bude davao snage nastaviti ćemo pričvršćivati grede od čelika jednu iznad druge, a poslije nas nastaviti će naši sinovi i nitko iz ravnog grada Pariza neće saznati, bijedni svijet nikada neće razumjeti.”

Pa kao što je u nastavku priče Dina Buzzatija sustav ipak zau-

stavio ideju odlaska tornjem prema nedostižnom, tako i u ovom slučaju nepovoljne okolnosti vrlo konkretno prijete zustavljanju proizvodnje. Metafora o neostvarenju mладенаčkih snova i idealu o kojima govori Buzzati ('... izgubljeni u masi jadnika, mi stari, umorni radnici s tornja gledamo jedan drugoga, potoci suza teku niz sijede brade... Ah, mladostil!') ovdje je prizemljena u surovoj stvarnosti zrele dobi svjesnoj ugroze egzistencijama brojnih obitelji. I, naravno, s obzirom da se radi o galerijskom kontekstu, ta metafora najsnažnije djeluje upravo slikama što zaviruju u srž teme koju obrađuje. Jer na čudo da tone i tone čelika ne tonu nego plove već smo odavno navikli, ali svjedočeći fascinantnim epizodama na kojima se to čudo temelji postajemo svjesni razmijera drame što bi u finalu vrlo lako mogla ukinuti sve te fenomenalne izvedbe, a njihove aktere osuditi na izgubljenost u masi jadnika.

Autori, međutim, tek polazišnom naznakom sugeriraju sivu i žalosnu realnost, a svoj kreativni angažman u potpunosti stavljaju u službu izražajnog medija. Izostaje maskiranje umjetničkih nedosljednosti krinkom socijalne odgovornosti, izostaje ideja o mogućoj promjeni neumitna razvoja koju sebi često pisuju neki drugi autori želeći sebe proglašiti vinovnicima tatkivih promjena ili bar snažnijim vjerovateljima stavljajući na taj način sebe u prvi plan nauštrb predmeta kojim se bave. Ni najodličniji advokati pozitivne stvari nisu uspjeli ništa promijeniti, ostavili su ipak iznimna djela koja tek visokom razinom umjetnička izraza predstavljaju hvalevrijedan pokušaj.

Mustapić i Meštrović suvereno vladaju svojom tehnikom, to smo znali i od ranije. U konceptualnom smislu već i sama konfrontacija nepomičnih portreta radnika s gotovo nepomičnim prizorom porinuća broda dovoljno je autorsko obrazloženje 'minute šutnje', posao je napravljen. Ulazeći nakon toga u drugu prostoriju kao da ulazimo u unutrašnjost, odnosno ula-

zimo u povijest i u pore tog posla. Jednako brodogradilišnog kao i njihova autorskog jer ta instalacija zapravo predstavlja proslavu i jednog i drugog posla. Svi se tu bave onim što najbolje poznaju, fascinacija sadržajem vidljiva je u snimci i ne razlučivo povezana s formom prikaza i zahvaljujući tome energija i unešenost i radnika i umjetnika prenaša se na gledatelja, koji postaje dio procesa odnosno svjedočanstva tog procesa. Jer dojam da je proces u prvom planu i da su svi ljudi tek opslužitelji njegove grandioznosti zapravo je autorski stupak, nužna etapa u posvjećivanju onoga što se želi reći. A da bi se taj cilj ostvario, svi akteri moraju dati svoj kvalitativni maksimum. Tek kada je u zajedničkom naporu opravdana odgovornost što ju veličina pothvata zahtijeva, tada to postaje metafora, tada postajemo svjesni o čemu se tu zapravo radi. Tada izlazimo van i gledamo ponovo njihova lica dok promatraju porinuće broda i zaustavljaju taj trenutak u svojim mislima želeći minutu šutnje još malo produžiti.

Boris Greiner: OSVOJENA PODRUČJA - volumen 2

nakladnik:

PETIKAT, umjetnička radionica
B. Hanžekovića 57, Zagreb

za nakladnika:

BORIS GREINER

tekst, grafičko oblikovanje i prijelom:

BORIS GREINER

tisak:

VEMAKO tisak

naklada:

350 primjeraka

© Boris Greiner, 2015.

ISBN 978-953-6946-24-2

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu Nacionalne
i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 000905526.

Publikacija je ostvarena uz financijsku potporu Ministarstva
kulture Republike Hrvatske i Gradskog ureda za obrazovanje,
šport i kulturu Grada Zagreba.

Svi tekstovi su bili emitirani na 3. programu hrvatskog radija
u emisiji "Triptih" (urednica Evelina Turković), osim predgovora
objavljenih u katalozima pojedinih izložbi.